

В И С Н О В О К

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Тимошенко Єлизавети Анатоліївни «Правове забезпечення становлення штучного інтелекту в Україні», що подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з планами наукових робіт.

В умовах сьогодення кількість та масштабність правових викликів лише зростає. Науково-технічний прогрес набуває таких темпів розвитку, що породжує не лише нові правові явища але й докорінно змінює вже існуючі галузі права. Зрозуміло, що нові технології в технічній, науковій, економічній та будь-якій іншій сфері життєдіяльності суспільства можуть нести як значну користь, так і суттєві ризики, а отже, своєчасна адаптація правової системи держави до нових реалій є важливим, перманентно існуючим завданням всіх суб'єктів нормотворчого процесу. Водночас, з урахуванням складної специфіки окремих об'єктів регулювання, надзвичайно важливою є роль представників наукового середовища, дослідницька діяльність яких є передумовою чіткого та всебічного розуміння основоположних аспектів правової дійсності суспільством, що зумовить правомірне застосування новітніх технологій і мінімізує ризики.

Окрім того, розвиток штучного інтелекту породжує нові проблеми в сфері права та етики, зокрема питання відповідальності за дії, які здійснюються за допомогою штучного інтелекту та дотримання правових норм у розробці та застосуванні штучного інтелекту. Вирішення цих питань вимагає не лише розуміння правового статусу штучного інтелекту, а й розробки нових законодавчих актів, які б відповідали на виклики, що виникають у зв'язку зі штучним інтелектом.

На сьогодні, в науково-технічній сфері штучний інтелект не є вичерпно дослідженим об'єктом, а питання щодо його природи та шляхів ефективного застосування залишається сингулярним. Штучний інтелект сьогодні – це насамперед розширені можливості, не тільки щодо збільшення позитивного впливу на суспільне життя та благоустрій суспільства, але й для масштабних зловживань. Так, розкриття теми правового забезпечення застосування штучного інтелекту в Україні має враховувати всі ключові аспекти його становлення, використання та застосування в межах суспільних відносин. Комплексне дослідження правового забезпечення функціонування ШІ є запорукою формування ефективного правового механізму застосування ШІ, визначення меж відповідальності за використання ШІ в Україні.

Дослідження виконане у рамках науково-дослідної теми ДНУ ПБП НАПрН України «Теоретичні та інформаційно-правові засади забезпечення національної безпеки в умовах євроінтеграції України», номер державної реєстрації – 0117U007744.

2. Наукові положення, розроблені особисто дисертантом та їх новизна

Представлені в дисертації положення, концептуальні засади, структура, постановка завдань та їх вирішення, узагальнені висновки є результатом реалізації авторських ідей і самостійно виконаної наукової праці.

Дисертація є першим у національній доктрині права комплексним науково-теоретичним дослідженням правового забезпечення застосування штучного інтелекту в Україні, зокрема визначено правові моделі впровадження, функціонування і використання штучного інтелекту, зокрема, в цивільних правовідносинах.

Вперше:

запропоновано трьох- етапну періодизацію розвитку штучного інтелекту як технологічної, соціально-психологічної та філософсько-правової ідеї, що викладена в контексті правоутворення та поділена на відповідні періоди. Виокремлено 3-й етап застосування поняття «штучного інтелекту», що дозволяє обґрунтувати актуальність теми дослідження. Визначено роль окремих етапів наведеної періодизації у загальному процесі осмислення ідеї штучного інтелекту в сучасних умовах. Періодизацію автором сформовано на основі хронологічних, технічних та правових аспектів.

розроблено пропозиції щодо внесення змін до національного законодавства, з метою створення основ категоріального апарату пов'язаного з застосуванням ШІ, зокрема запропоновано внесення змін до Закону України «Про інформацію» та Закону України «Про захист персональних даних», Закону України «Про захист прав споживачів», Цивільного Кодексу України щодо впровадження термінів «штучний інтелект», «високоризиковий штучний інтелект», «оператор штучного інтелекту», «оператор високоризикового штучного інтелекту», передбачення відповідальності за наслідки функціонування ШІ та віднесення останнього до джерел підвищеної небезпеки.

на підставі аналізу теоретико-правових джерел та актів інформаційного законодавства сформульоване авторське визначення штучного інтелекту, як об'єкта права. Запропоновано, що Штучний інтелект – це сукупність технологій (насамперед інформаційних) у формі алгоритмів та нейронних мереж, що застосовуються для надання певному виробу технічних властивостей, подібних до функцій людської розумової діяльності з можливістю діяти автономно (сприйняття, накопичення, класифікації, обробка та аналіз інформації з подальшими висновками на основі опрацьованого, які формують досвід та ефективні моделі реагування на тому числі інші факти середовища).

запропоновано розмежування дефініцій пов'язаних із об'єктами інформаційних технологій та виокремлено кілька основних критеріїв, за якими відрізняються ці терміни від штучного інтелекту.

Удосконалено:

основні принципи правового пошуку вдосконалення механізму правового регулювання функціонування ШІ;

характеристики штучного інтелекту, розвиток та поширення застосування яких підлягають першочерговому правовому стимулюванню.

Дістали подальшого розвитку:

комплексний підхід до вдосконалення правового регулювання штучного інтелекту у вітчизняній практиці, який поєднує підходи до визначення ключових категорій штучного інтелекту та їх правового змісту, встановлення правової природи ШІ як окремого феномену та основні пропозиції до системи принципів регулювання та правового осмислення штучного інтелекту;

наукові напрацювання та теоретичні підходи до питання перспектив суб'єктності (квазісуб'єктності) штучного інтелекту. Обґрунтовано передчасність підходу, що передбачає доцільність надання штучному інтелекту правової суб'єктності на сучасному етапі правового регулювання. Доведено доцільність та практичне значення переспрямування науково-дослідницьких зусиль та певного нормотворчого ресурсу на вдосконалення регулювання системи відносин щодо функціонування штучного інтелекту, а також зростання рівня безпеки вказаного процесу.

3. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються

Усі наукові результати достовірні та достатньо обґрунтовані. Основні положення та результати наукового дослідження доповідались та обговорювались на 6 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. За темою дисертації опубліковано 7 статей у фахових виданнях України з юридичних наук, з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію та 3 статті у наукових виданнях інших держав з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувача (Scopus, Web of Science).

4. Наукове та практичне значення дисертаційної роботи

Отримані у дисертації теоретичні та практичні результати дозволяють об'єктивно оцінити стан правового регулювання застосування штучного інтелекту в Україні, звернути увагу на ключові напрямки які потрібно реформувати у галузі штучного інтелекту з точки зору досвіду зарубіжних держав, підкреслює основні проблеми, з якими зустрічаються науковці при визначенні штучного інтелекту та пропонує деякі шляхи їх розв'язання за допомогою внесення змін у законодавство.

Матеріали даного дослідження можуть бути використані у:

науково-дослідницькій сфері – для подальшого опрацювання правової природи штучного інтелекту, у законодавчій діяльності – з метою вдосконалення діючого

законодавства, існуючих правових механізмів та юридичних засобів регулювання відносин щодо функціонування штучного інтелекту.

правотворчій діяльності – з метою удосконалення правового регулювання відносин, що складаються при застосуванні штучного інтелекту в цивільно-правових відносинах, можуть стати основою для подальшого внесення змін до законодавства, зокрема при розробці Інформаційного кодексу чи профільного закону про штучний інтелект.

навчальному процесі – при вивченні проблематики досліджень правової природи штучного інтелекту та оптимізації правових механізмів його регулювання у відповідності із основоположними правовими принципами та міжнародними стандартами, а також з урахуванням мети зростання ефективності, безпечності та доступності штучного інтелекту.

5. Використання результатів роботи

Основні положення та висновки дисертації були оприлюднені на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: «Третя міжнародна науково-практична конференція» (м. Рим, 1-3 лютого 2021 р.), «Міжнародна науково-практична конференція» (м. Київ, КПІ ім. Сікорського, 10 грудня 2021 р.), «Міжнародна наукова інтернет-конференція» (м. Львів, м. Переворськ, Польща, 27-28 вересня 2022 р.), «Третя Всеукраїнська науково-практична конференція до 75-річчя Загальної декларації прав людини» (м. Вінниця, 7 грудня 2023 р.), «Всеукраїнська науково-практична конференція» (м. Київ, 25 квітня 2024р.), «Міжнародна наукова інтернет-конференції юридичного та історичного спрямування на тему: «Актуальні дослідження правової та історичної науки (випуск 60)».

Результати та деякі положення дисертаційного дослідження були впроваджені в практичну діяльність ТОВ «ДЕКОР ГПС» (Александрова С.О.), Липовецької міської рада Вінницького району Вінницької області (Бичков В.М.), Козятинської міської ради Вінницької області (Єрмолаєва Т.М.).

6. Мова та стиль викладення

Дисертація Тимошенко Є.А. «Правове забезпечення застосування штучного інтелекту в Україні» відповідає критеріям науковості: логічність викладення положень, об'єктивність, послідовність. Застосована в роботі наукова термінологія є загальноновизнаною, стиль викладення результатів досліджень, нових наукових положень і висновків забезпечує доступність їх сприйняття та використання.

7. Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту.

Дисертація Тимошенко Є.А. «Правове забезпечення застосування штучного інтелекту в Україні» відповідає паспорту спеціальності 081 «Право». Це забезпечується предметною областю дослідження та основними методами дослідження.

8. Відповідність дисертації вимогам нормативних документів

Дисертація Тимошенко Є.А. «Правове забезпечення застосування штучного інтелекту в Україні» є комплексною науковою працею, в якій вирішується важливе наукове завдання щодо удосконалення правового забезпечення застосування штучного інтелекту в Україні, що має істотне значення для науки, зокрема для інформаційного права України. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів (дев'яти підрозділів), висновків, додатку, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації складає 203 сторінки. Список використаних джерел містить 228 найменувань.

Дисертація повністю відповідає Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р.

9. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Tymoshenko E. A. Legal aspect of information society development. *Colloquium-journal*. 2020. № 35(87). P. 44-45. URL: <https://colloquium-journal.org/wp-content/uploads/2022/05/Colloquium-journal-2020-87-3.pdf> (date of access: 20.11.23).
2. Kronivets T., Tymoshenko Y., Diachenko O., Shabelnyk T., Ivanchenko N., Iasechko S. Artificial Intelligence as A Key Element of Digital Education. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2021. Vol. 21. № 10. P. 67-72. DOI: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2021.21.10.9>. (**Web of Science**)
3. Kronivets T., Yakovenko O., Tymoshenko Ye., Plynyskyi M., Iasechko S., Iasechko M. Legal Principles of Using Artificial Intelligence in Educational Activities as a Factor of Economic Development. *Review of Economics and Finance*. 2023. Vol. 21. P. 1940-1945. DOI: <https://doi.org/10.55365/1923.x2023.21.208>. (**Scopus**)
4. Тимошенко Є.А. Проблема визначення права віртуальної власності як об'єкту правовідносин. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 3. С. 264-267. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.3.2020.47>.
5. Тимошенко Є. А. Штучний інтелект як суб'єкт права інтелектуальної власності. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 4. С. 328-332. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2020.58>.
6. Тимошенко Є.А. Штучний інтелект: правовий аспект розвитку права власності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 9. С. 93-96. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-9/21>.
7. Тимошенко Є. А., Долян І. В. Правове регулювання використання систем штучного інтелекту в смарт сіті. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 525-528. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-11/135>.
8. Кронівець Т.М., Тимошенко Є.А. Правові та ціннісні особливості феномену штучного інтелекту як елемент правової дійсності. *Науковий вісник Херсонського*

державного університету. Серія: Юридичні науки. 2022. Вип. 2. С. 20–23. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2022-2-4>.

9. Кронівець Т.М., Тимошенко Є.А. Правові аспекти захисту приватності життя людини в контексті використання штучного інтелекту. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 295-297. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-12/68>.

10. Тимошенко Є.А. Правова природа штучного інтелекту: проблеми і перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 424–425. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/104>.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

1. Tymoshenko Ye. A., Pavlova A. A. Artificial intelligence as a subject of intellectual property law. *European scientific discussions. Abstracts of the 3rd International scientific and practical conference (February 1-3, 2021) Potere della ragione Editore*. Rome, 2021. P. 731-735.

2. Тимошенко Є. А. Поняття про розголошення конфіденційних даних особи в мережі інтернет. *Правове регулювання суспільних відносин в умовах сталого розвитку: матеріали 10-ї Міжнарод. наук.-практ. конф., Київ, 10 груд. 2021 р. / упоряд: Бевз С.І., Бирса Н.О., Серебрякова Ю.О. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. С. 116-118.*

3. Тимошенко Є.А. Правова природа штучного інтелекту: перспективи і проблеми. *Шістдесят восьмі економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки: матеріали Міжнарод. наук. інтернет-конф., Львів, Україна – Переворськ, Польща, 27-28 верес. 2022 р. Львів, 2022. С. 71-75.*

4. Тимошенко Є. А. Порушення права на приватність штучним інтелектом: проблеми та перспективи. *Забезпечення прав людини: національний і міжнародний виміри: зб. матеріалів 3-ї Всеукр. наук.-практ. конф. до 75-річчя Загальної декларації прав людини, Вінниця, 7 груд. 2023 р. Вінниця, 2024. С. 83-87.*

5. Тимошенко Є. А. Генеза штучного інтелекту, як явища науково-технологічної сфери та соціально значущого феномену. *Проблеми інформаційного забезпечення та розвитку парламентського контролю в контексті Європейської та Євроатлантичної інтеграції України: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. Київ, 25 квітня 2024. Київ, 2024. С.*

6. Тимошенко Є. А. Деякі питання вдосконалення законодавства України щодо штучного інтелекту. *Розвиток наук в умовах нової реальності: проблеми та перспективи: зб. матеріалів II міжнар. наук. конф. Київ, 3 травня 2024. С. 50-52*

10. Дотримання академічної доброчесності

На підставі вивчення тексту дисертації здобувачки, наукових праць аспірантки та Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано у антиплагиатній системі Unicheck) встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

11. **Результати дисертації апробовано** в ході науково-методичного семінару, проведеного на базі наукової лабораторії права національної та міжнародної безпеки наукового центру національної безпеки і права Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України» 24 квітня 2024 року.

За результатами розгляду дисертацію Тимошенко Є. А. «Правове забезпечення застосування штучного інтелекту в Україні» рекомендовано до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право», за спеціальністю 081 «Право».

**Головуючий на засіданні
науково-методичного семінару:**

Завідувач наукової лабораторії права
національної та міжнародної безпеки
наукового центру національної безпеки
і права Державної наукової установи
«Інститут інформації, безпеки і права
Національної академії правових наук України»

доктор юридичних наук, доцент

Іван ДОРОНІН

Підпис Дороніна І.М. засвідчую:

Учений секретар ДНУ ІБП НАПрН України

Марина БЕЛАНЮК